

૬. ઝાડની વ્યથા

વિવેક મનહર ટેલર

તેમનો જન્મ ૧૬મી માર્ચ, ૧૯૭૧ના રોજ સુરતમાં થયો હતો. એમ.બી.બી.એસ. અને એમ.ડી. થયેલા વિવેકભાઈ હાલમાં સુરતમાં ડોક્ટર તરીકે કાર્યરત છે.

તેમના પ્રકાશિત પુસ્તકોમાં 'શબ્દો છે શ્વાસ મારા' ગઝલસંગ્રહ છે. તો 'ગરમાળો' કાવ્યસંગ્રહ છે. 'અડધી રમતથી' તેમણે રચેલાં ગીતોની ઓડિયો સીડી છે. તેઓ 'લયસ્તરો' નામની વેબસાઈટનું સંચાલન પણ સંભાળે છે. ગુજરાતી વર્તમાનપત્રોમાં કટાર લખે છે. તેમના ગઝલસંગ્રહને ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનો પુરસ્કાર મળ્યો છે.

સૂર કૃતિનો

પ્રસ્તુત કાવ્યમાં કવિ ઝાડની વ્યથા વર્ણવે છે. આ ઝાડની વ્યથાના પ્રતીક રૂપે આપણને જીવન જીવવાની રીત સરળતાથી સમજાવે છે. ઝાડ જેમ મૂળિયાં વાઢીને જીવવા છતાં પોતાનામાં ફૂલોને ખીલવે છે તેમ આપણે પણ પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિમાં હસતા મોઢે, મૌન રહીને જીવવું જોઈએ.

કઠિયારો ઝાડને જે કુહાડીથી કાપે છે તે કુહાડીનો હાથો લાકડાનો જ હોય છે. એટલે કે તે લાકડું ઝાડના થડમાં જ રહેલું છે. લોકોને ફળ આપવા માટે ઝાડને પથરનો માર સહન કરવો પડે છે. આ પ્રમાણે જ આપણે ઘણાં બધાં મુશ્કેલ કાર્યોને આનંદથી સ્વીકારીને કરવા પડતાં હોય છે. ભવિષ્યમાં ખરી જવાનું નિશ્ચિત હોવા છતાં વર્તમાનની મજા માણી લેવી જોઈએ. આવો સુંદર સંદેશો ઝાડ પાસેથી આપણને મળે છે.

ટૂંકમાં કહેવાનું કે કોઈ આપણા ઉપર અપકાર કરે તો પણ આપણે તેના પર ઉપકાર જ કરવો જોઈએ.

મૂળિયાં વાઢીને જીવવાનું ને વળી ફૂલ પણ માથે ખીલવવાનું
ઝાડ ! તને આવું આવ્યું છે કદી જીવવાનું?

હાથો કુહાડીનો કાયામાં રાખી તું મોટું થાય, સાચી એ વાત છે;
ફળો ભેટ દેવાને માટે તું મૌન રહી પથરા ખાય, સાચી એ વાત છે,
પણ જાતની જ આરી બનાવીને જાતને પોતાના હાથે જ કાપવાનું?
બોલ, કદી આવું આવ્યું છે તારે જીવવાનું?

અંગારવાયુ પી પ્રાણવાયુ દેવાનું કામ, કહે લોક, ઘણું કપરું છે,
પણ અંગારા ખાઈનેય પ્રાણ પાથરવાથી વિશેષ, કહો, શું એ અઘરું છે?
હસતું મોં રાખીને સાવ લીલાં પાન સૌ એક પછી એક ખેરવવાનું,
હાય ! આ જીવવાનું કેમનું જીરવવાનું?
બોલ, કદી આવું આવ્યું છે તારે જીવવાનું?

માર્ગદર્શક સ્તંભ

પ્રસ્તુત કાવ્યમાં ઝાડના પ્રતીક દ્વારા આપણને જીવન જીવવાનો સંદેશો અપાયો છે તે તુલનાત્મક રીતે સમજાવ્યા પછી કાવ્યનું અધ્યાપન કરાવી શકાય. પ્રશ્નોત્તરની મદદથી ચર્ચા કરીને ઝાડનું મહત્ત્વ દર્શાવી શકાય.

અનેક મુશ્કેલીઓ વેઠવા છતાં જેમ ઝાડ પોતાનો પરોપકારનો ગુણ જાળવી રાખે છે તેમ આપણે પણ પરોપકારના ગુણને જીવનમાં કેળવવા-દઢ કરવા અનેક પ્રસંગોનાં ઉદાહરણો આપી શકાય.

આ કાવ્ય દ્વારા પ્રકૃતિના તત્ત્વો પાસેથી માનવને જીવન જીવવાના ઉમદા ગુણો પ્રાપ્ત થાય છે તે પણ ઉદાહરણો દ્વારા દર્શાવી શકાય.

ઝાડ વાવવા માટે, ઝાડ બચાવવા માટે પ્રેરણા આપી શકાય. પર્યાવરણની સુરક્ષા બાબત વિદ્યાર્થીઓને જાગૃત કરી શકાય.

સ્વાધ્યાય

સ. ૧. નીચેના શબ્દો માટે કાવ્યમાં વપરાયેલા શબ્દો શોધો :

(૧) પુષ્પ	(૨) હસ્ત	(૩) પરશુ	(૪) જીવ
(૫) ઓક્સિજન	(૬) પર્ણ	(૭) પાષાણ	(૮) શરીર

સ. ૨. નમૂના પ્રમાણે શબ્દ લખો : દા.ત. સાચી - ખોટી

(૧) મરણ	(૨) સહેલું	(૩) સૂકાં	(૪) કરમાવું

સ. ૩. કાવ્યમાં આવતા પાંચ અક્ષરવાળા શબ્દો શોધીને લખો.

સ. ૪. શબ્દકોશની મદદથી નીચેના શબ્દોના અર્થ શોધો :

(૧) જીરવવું	(૨) વાઢવું	(૩) ખીલવવું	(૪) ખેરવવું

સ. ૫. વર્ણાક્ષરના ક્રમ પ્રમાણે નીચેના શબ્દોને ગોઠવો :

મૂળિયા, ફૂલ, ઝાડ, હાથો, કાયા, ભેટ, પથરા, અંગારા

સ. ૬. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી વાક્યો પૂર્ણ કરો :

- (૧) આપણને ફળ દેવા માટે ઝાડ _____.
(અ) કુહાડીના ઘા સહન કરે છે	(આ) પથરાનો માર ખાય છે	(ઇ) પોતાનાં મૂળિયાં વઢાવે છે
- (૨) ઝાડ આપણને _____ વાયુ આપે છે.
(અ) કાર્બન ડાયોક્સાઇડ	(આ) હાઈડ્રોજન	(ઇ) ઓક્સિજન
- (૩) કુહાડીનો હાથો _____ બને છે.
(અ) લાકડામાંથી	(આ) લોખંડમાંથી	(ઇ) રબરમાંથી

સ. ૭. નીચેના અર્થ દર્શાવતી પંક્તિ લખો :

- (૧) મૂંગા મોઢે તકલીફો સહન કરીને બીજને સુખ આપવું.
- (૨) ભવિષ્યની ચિંતા છોડી વર્તમાનમાં મોજ માણવી.
- (૩) માનવસૃષ્ટિને જીવાડવા માટે ઝાડ પોતે અંગારવાયુ પી લે છે.

સ. ૮. યોગ્ય શબ્દ દ્વારા ખાલી જગ્યા પૂરો :

- (૧) મૂળિયાં કાપીને જીવવાનું છતાં _____ ખીલવવાની જવાબદારી સ્વીકારી છે.
- (૨) કુહાડીનો હાથો ઝાડની _____ માંથી બને છે.
- (૩) ઝાડ પોતે પીડા સહન કરી _____ ખાઈને લોકોને જીવાડે છે.
- (૪) ઝાડના લાકડામાંથી બનેલી _____ ઝાડને કાપે છે.

સ. ૯. કવિતાની પંક્તિઓને યોગ્ય રીતે જોડો :

‘અ’ વિભાગ

- (૧) હાથો કુહાડીનો
- (૨) ફળો ભેટ દેવાને માટે
- (૩) અંગારવાયુ પી
- (૪) અંગારા ખાઈનેય

‘બ’ વિભાગ

- (અ) પ્રાણ પાથરે
- (આ) કાયામાં રાખે
- (ઇ) પથરા ખાય
- (ઈ) પ્રાણવાયુ આપે

સ. ૧૦. વચન બદલો :

(૧) વૃક્ષ	(૨) પથ્થર	(૩) પાંદડું
(૪) ફળ	(૫) ફૂલ	(૬) ડાળી

સ. ૧૧. સંધિ છોડો :

(૧) મહાત્મા	(૨) મહેન્દ્ર	(૩) અરૂણોદય	(૪) ગણેશ

સ. ૧૨. વિશેષણ ઓળખી રેખાંકિત કરો :

(૧) તારી વાત સાચી છે.	(૨) બાગમાં રંગબેરંગી ફૂલો ખીલ્યાં છે.
(૩) સભામાં હજારો માણસો એકઠાં થયાં હતાં.	(૪) વૃક્ષનાં લીલાં પાનમાં કલોરોફીલ હોય છે.

સ. ૧૩. કાળ ઓળખો :

(૧) દિવાળીમાં અમે દિલ્હી ફરવા જઈશું.	(૨) ગયા વરસે ખૂબ વરસાદ પડ્યો.
(૩) મા મંદિરે જાય છે.	(૪) બાળકો બાગમાં રમતાં હતાં.
(૫) રામ અને શ્યામ રમશે.	(૬) દરજીએ સુંદર ટોપી સીવી.
(૭) મમ્મીએ શીરો બનાવ્યો છે.	(૮) આજે સાંજે મહેમાનો આવશે.
(૯) દાદા અને દાદી યાત્રાએ ગયા.	(૧૦) સર્કસમાં જાકર બધાંને હસાવતો હતો.

સ. ૧૪. વૃક્ષના જુદાજુદા ભાગોનાં નામ લખી તે દરેકની ઉપયોગિતા જણાવો.

★ 'જો તમે કોઈને ઝાડ કાપતા જુઓ તો ...' આ વિશે વર્ગમાં સમૂહચર્ચા કરો.

પ્રકલ્પ

★ મહારાષ્ટ્રના વન-વિભાગની માહિતી ઇન્ટરનેટ ઉપરથી મેળવીને એક સુંદર પ્રોજેક્ટ બનાવો.

લેખન કૌશલ્ય

★ અધૂરી વાર્તા પૂરી કરો :

એક પ્રજાવત્સલ રાજા સભ્યતા અને સદાચારનો દઢ આગ્રહી હતો. પોતાની પ્રજાના સુખદુઃખની સતત ફિકર કરતો. તેથી ઘણીવાર છૂપા વેશે નગરમાં ફરવા નીકળતો. એકવાર આ રીતે ફરવા નીકળ્યો ત્યારે એક સિપાહીને કોઈક સ્થળનો માર્ગ પૂછ્યો. તેણે ખૂબ સભ્યતાથી માર્ગ બતાવ્યો. તેના પર પ્રસન્ન થયેલા રાજાએ તેની કસોટી કરવાનું નક્કી કર્યું અને તેથી પોતાની સાથે આવવા સિપાહીને વિનંતી સાથે આગ્રહ કર્યો.

સિપાહીએ નમ્રતાથી પોતે ફરજ છોડીને નહિ જ આવી શકે તેમ કહ્યું. રાજાએ તેને થોડી મુદ્રાઓ આપીને ફરી પોતાની સાથે આવવાનો આગ્રહ રાખ્યો. સિપાહી ગુસ્સે થઈ ગયો. તેણે એક થપ્પડ મારી હડધૂત કરી કાઢી મૂક્યો. સાથે ફરીવાર કોઈને લાંચ ન આપવાની ચેતવણી પણ આપી... રાજા તો મનમાં ગર્વ અનુભવવા લાગ્યો. તેને થયું કે આને તો વફાદારીનો બદલો આપવો જ પડે.....

હવે તમે આ વાર્તા પૂરી કરો.

વિશેષ વાંચન

જોઈએ છે એક ઝાડ !

જોઈએ છે એક ઝાડ !
જેની ડાળી પર પંખીઓના માળા
ન હોય તો ચાલશે.
પણ એ પાનખર-પ્રૂફ હોવું જોઈએ !
બારેમાસ લીલું ને લીલું રહેતું હોય એવું-
ઊંચું-બીજા માળે આવેલા ફલેટની
મારી બાલ્કની સુધી પહોંચી શકે એટલું !

અને ઘટાદાર પણ જોઈએ જ.
જેનાથી બાલ્કનીનો વ્યૂ તો સુધરી જ જાય
પણ જેને બતાવીને
અંગ્રેજી મીડિયમમાં ભણતા દીકરાને
ગ્રીનરી પર એસે પણ લખાવી શકાય !

- એષા દાદાવાળા

વૃક્ષો વાવો, જીવન બચાવો.

વાંચો

માત્ર વૃક્ષો જ નહીં સાથે
છાંચડો પણ કપાય છે.

પલંગ ઉપર સૂઈ છું
ને એક વૃક્ષ
સતત ઊડઊડ કરે છે
મારી આસપાસ
ઉપર-નીચે

ચોમાસું ક્યારે ?
એ જાણવા
વૃક્ષો પંચાંગ નથી જોતાં.
દોસ્ત,
ભીંતનું અને વૃક્ષનું
તૂટી પડવું
એકસરખું નથી.

વૃક્ષને
જ્યારે પ્રથમ ફળ
બેસે છે ત્યારે
સીમ આખી ઊજવે છે
ઉત્સવ
- ધૂની માંડલિયા

ચેતજે જીવમાંય હાર ન હો,
સુખ એ દુઃખનો કોઈ પ્રકાર ન હો;
એવો કોઈ મુગટ બન્યો જ નથી,
જેનો માથે જરાય ભાર ન હો.

- 'રઈશ મણિયાર'

ચંદ્ર ઊગે હસતો પૂર્વમાં આથમતો રવિ જોઈ,
તોય ચંદ્રને કાંતિ અર્પે એવા સૂરજ કોઈ !
- દેવજી રા. મોઢા

કોણ પોતાનું, કોણ પરાયું ?
કોણ શત્રુ, કોણ ભ્રાત ?
ઘટઘટમાં એક જ રામ રમે ત્યાં,
પરની ક્યાં છે વાત ?

- દા. ખુ. ખોટાદકર

પીળાં પર્ણો ફરી નથી થતાં કોઈ કાળે જ લીલાં;
ભાંચ્યાં હૈયાં ફરી નથી થતાં કોઈ કાળે રસીલાં
- રમણભાઈ નીલકંઠ

★

વિદ્યાર્થીમિત્રો, અહીં કેટલીક ઉપયોગી ગુજરાતી વેબસાઈટના નામ છે. ક્યારેક તે જોજો, ખરેખર ગમશે.

- (1) www.gujratillexicon.com (Gujrati Dictionary)
- (2) www.bhagavadgomandal.com (Gujrati Dictionary)
- (3) www.gujrativismisadi.com
- (4) www.readgujrati.com
- (5) www.gujratisahityasarita.com
- (6) www.tahuko.com
- (7) <http://www.gazalgurjari.com>
- (8) <http://www.uddesh.org>
- (9) <http://readsetu.wordpress.com>
- (10) <http://sarjansahitya.wordpress.com>

7EH4FR